

„Misija Sibiras‘19“ ekspedicija į Kazachstano Respubliką

ATASKAITA

TURINYS

Ekspedicijos dalyvių sąrašas	3
Kazachstano Respublika.....	4
Kapinės Karagandos regione	4
1. Astanos kapinės.....	6
2. Dolinkos lagerio masinė kapavietė	7
3. Senosios Dolinkos kapinės	7
5. Michailovkos kapinės.....	8
6. Saranės kapinės	9
7. Vosmidomyki kapinės.....	10
8. Malinovkos kapinės.....	11
9. Fiodorovskos dvejų kapinės	12
10. Triados kapinės	13
11. Spasko lagerio kapinės	14
12. Krasnaja Poliana kapinės	15
13. Tichonovkos kapinės.....	15
14. Ekibastūzo dvejų kapinės	16
Koplytstulpiai ir kryžiai.....	16
Sutikti lietuviai	19

EKSPEDICIJOS DALYVIŲ SĄRAŠAS

Arnoldas Fokas (ekspedicijos vadovas)

Alginta Jasionytė

Armas Rudaitis

Audra Avižiūtė

Augustas Kišonas

Egidijus Šustauskas

Kristina Ciparytė

Manvydas Borusas

Mantas Jodinskas

Marija Čyvaitė

Marijus Štilinis

Monika Kaškauskaitė

Paulius Gadeikis

Rūta Ragauskaitė

Sandra Šalčė

Tomas Vaitkūnas

KAZACHSTANO RESPUBLIKA

2019 m. „Misija Sibiras‘19“ vyko į Kazachstano Respubliką. Tai trečioji ekspedicija šioje šalyje. Pirmą kartą „Misija Sibiras“ ekspedicija į Kazachstaną vyko 2009 m., antrąjį kartą – 2018 m.

Šių metų ekspedicijos metu komanda šukavo kapines ir ieškojo bei tvarkė pavienių lietuvių kapus Karagandos regione: Dolinkoje, Karabase, Spaske, Prostornoje, Ekibastūze. Ekspedicijos metu komanda lankė ir tvarkė lietuvių kapus Astanos, Senosiose Dolinkos, Michailovskoje, Saranės, Vosmidomyki, Malinovkos, Tiriados, Spasko lagerio, Krasnojės Poliankos, Tichonovkos, dvejose Ekibastūzo ir taip pat dvejose Fiodorovskos kapinėse. Ekspedicijos dalyviai taip pat aplankė Topar (49.53222, 72.83722), Kulajgyr (49.42138, 72.89944) ir Južnyj (49.36583, 72.91638) kapines, bet jose lietuvių kapų nerado.

Ekspedicijos metu buvo pastatyti 2 koplytstulpiai: Prostornoje apylinkėse, t.y. buvusioje Prostornoje lagerio vietoje, Dolinkos kapinėse. Koplytstulpius vietoje gamino patys ekspedicijos dalyviai. Taip pat buvusio Karabaso lagerio teritorijoje komanda pastatė iš Lietuvos atsivežtą kryžių. Komanda lankėsi ir Mamočkino (Mamyčių) kapinėse bei jose patikrino praeitų metų ekspedicijos pastatyto kryžiaus būklę.

KAPINĖS KARAGANDOS REGIONE

Iš viso šiais metais ekspedicija aplankė 18 kapinių: Astanos, Senąsias Dolinkos, Michailovkos, Saranės, Vosmidomyki, Malinovkos, Tiriados, Spasko lagerio, Krasnojės Poliankos, Topar, Kolajgyr, Južnyj, Tichonovkos, dvejas Ekibastūzo ir taip pat dvejas Fiodorovskos kapines. Topar, Kolajgyr, Južnyj kapinėse lietuvių kapų rasti nepavyko. Iš viso buvo atpažinta ir inventorizuota 130 lietuvių kapų.

Visos kapinės Karagandos regione turi bendrų bruožų: daugelis jų yra gerokai apaugusios žole, krūmais, vietomis ir medžiais. Pagrindiniai darbai šiose kapinėse buvo kapinių šukavimas,

pasiskirstant po keletą kapų eilių ir skaitant antkapiuose užrašytus vardus ir pavardes. Suradus lietuvių kapus jie buvo tvarkomi, dažomos jų metalinės tvorelės, raunamos žolės, kertami krūmokšniai, paryškinami užrašai. Didžioji dalis kryžių ir paminklų pagaminti iš betono, bet yra ir akmeninių, metalinių, su lentelėmis ir nuotraukomis. Nedidelė dalis kryžių – mediniai, tikėtina, kad jie buvo pastatyti Lietuvoje gyvenančių artimųjų.

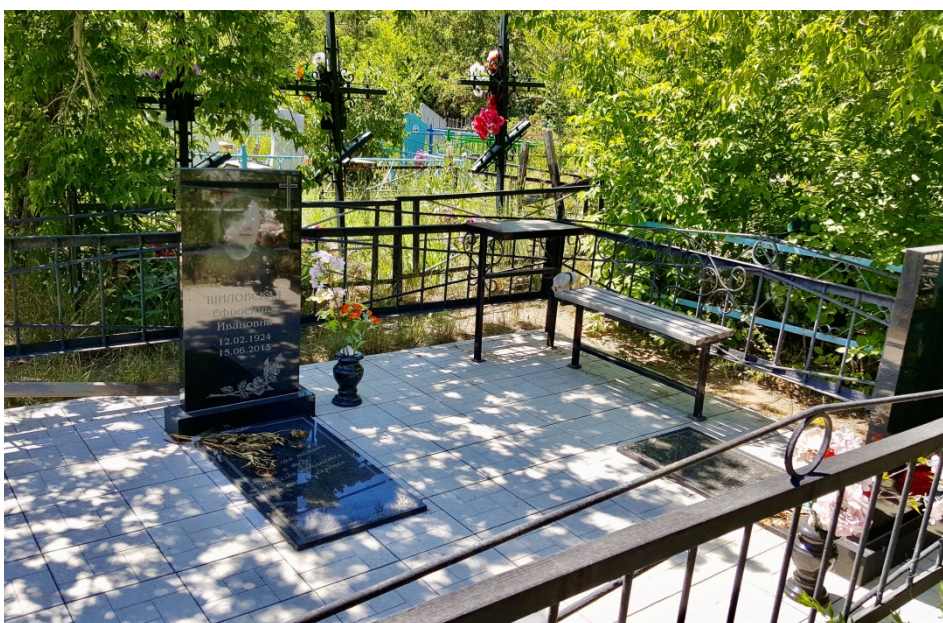
Visos kapinės yra bendros, atskirų vietų, kur būtų palaidoti tik lietuviai, nėra. Kapinėse laidoti skirtingų tautybių ir tikėjimų žmonės: ukrainiečiai, rusai, lenkai, vokiečiai, žydai, romai, musulmonai. Buvo pastebėta, jog musulmoniškose kapinių dalyse nėra įsimaišiusių nei lietuviškų, nei kitų tautybių kapų, tad galima daryti išvadą, jog šios tautybės žmonės savas kapines stengiasi kiek askirti. Toliau pridedama aplankytų kapinių sąrašas su aprašymais ir nuotraukomis.

1. ASTANOS KAPINĖS (51.18995, 71.35648)

Astanos kapinės nors ir veikiančios, nėra labai prižiūrimos. Didžioji dalis kapų aptverti aukštomis metalinėmis tvorelėmis, tarpai tarp kapų palikti nedideli, juose – aukšta žolė. Ir tarpuose tarp kapų, ir pačiose kapavietėse auga aukšti krūmokšniai, medžiai, kurie kelia pavojų kapavietėms. Medžių šaknys gali išvartyti paminklus. Astanos kapinėse pavyko rasti ir lietuvių kapų, nors daugelį antkapių sunku identifikuoti dėl apgadintų atminimo lentelių. Dažnu atveju, kad kape ilsisi lietuvis, padeda nuspėti katalikų kryžiaus formos paminklai, iki galo identifikuoti tokių paminklų nepavyko, nes ant jų nebuvo atminimo lentelių.

2. DOLINKOS LAGERIO MASINĖ KAPAVIETĖ

Kapavietė virtusi duobėtu lauku, vietomis laukas apipelkėjęs. Duobės – buvusios kapavietės, kurios susmego dėl drėgnos žemės. Tai, kad čia kadaise buvo kapinės, rodo iš duobių kyšantys mediniai kryžių likučiai. Vietomis pavyko rasti metalinių kryžių ir buvusių paminklų liekanų. Atrasti paminklų liekanas gana sunku, nes daugelis jų paskendę žolėje. Konkrečių lentelių su lietuviškais vardais rasti nepavyko.

3. SENOSIOS DOLINKOS KAPINĖS (49.68416, 72.68388)

Kapinės apleistos, iš esmės virtusios lapuočių mišku. Kapai išdėstyti dideliais tarpais, tačiau tarpuose auga medžiai arba krūmai. Kapų nėra daug, pats kapinių plotas nedidelis. Rastas vienas lietuvių kapas, antkapis užrašytas lietuviškais rašmenimis.

4. MAMOČKINO (MAMYČIŲ) KAPINĖS

Šiose kapinėse ekspedicijos darbai nevyko, nes ir praeitų metų ekspedicija jose nerado lietuvių kapų. Pačios kapinės nepakitusios, pakankamai prižiūrimos. Pagrindinis šių metų komandos tikslas – patikrinti kryžiaus, kurį pastatė praeitų metų ekspedicija, būklę ir, reikalui esant, jį sutvarkyti. Medinis kryžius aukoms atminti rastas neapgadintas. Šioje teritorijoje yra ir kitų tautų atminimo paminklai, teritorija aptverta tvora, yra lankoma ir prižiūrima.

5. MICHAILOVSKOJE KAPINĖS (49.80168, 73.02365)

Kapinės praktiškai neveikiančios, nėra naujų paminklų, o senieji apaugę aukšta žole, krūmais. Kapai arti vienas kito. Didžioji dalis kapų aptverti metalinėmis tvorelėmis. Kapinėse pavyko rasti lietuviškų kapų, kurių atminimo lentelės buvo užrašytos lietuviškais rašmenimis, o ne kirilica.

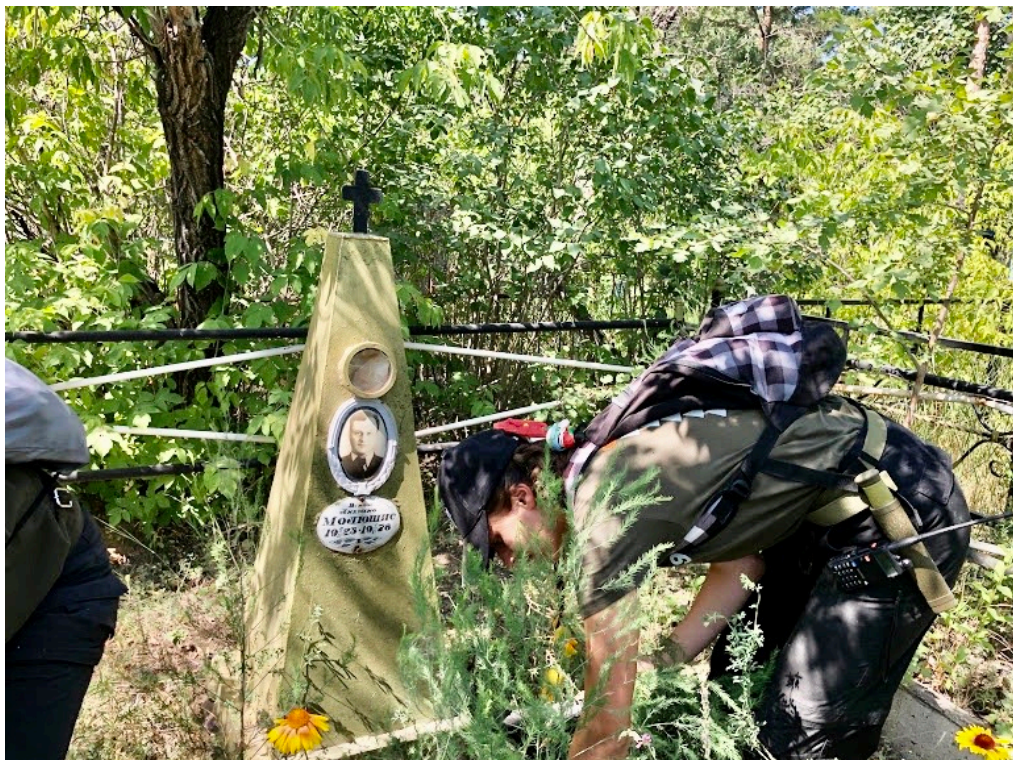

6. SARANĖS KAPINĖS (49.81512, 72.85147)

Kapinių teritorija labai didelė, didžioji dalis kapų apleista. Nėra aiškos kapinių sistemos, todėl sunku atskirti naujasias ir senąsias kapines. Vietomis auga daug medžių, aukštų krūmokšnių, kitoje dalyje aukšta ir tanki žolė. Kapai didele dalimi arti vienas kito ir dėl to sunku prie jų prieiti. Nepaisant to, kad didelė dalis kapų apleisti, kapinės vis dar veikia. Šiose kapinėse buvo rasta bene daugiausia lietuvių kapų – virš 20. Čia palaidoti ir lietuviškų šaknų turinčio Dmitrij Rugis, su kuriuo susitiko „Misija Sibiras‘19” ekspedicija, tėvai.

7. VOSMIDOMIKI KAPINĖS (49.77993, 72.71833)

Kapinės nedidelės ir nėra tankiai apžėlę krūmais ar medžiais, tačiau gausu nudžiūvusios žolės. Kapinių paminklai nors ir seni, dauguma įskaitomi ir atpažįstami, smarkiai nepaveikti. Dalį kapinių užima musulmonų kapavietės. Šiose kapinėse pavyko rasti 1 lietuvių kapą.

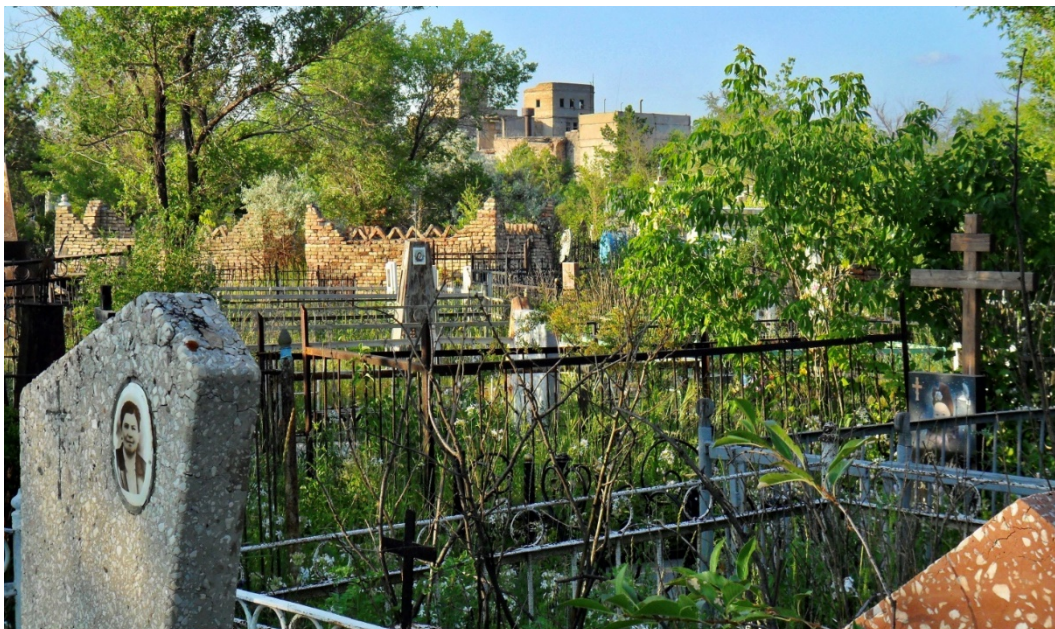

8. MALINOVKOS KAPINĖS (49.80332, 73.02939)

Kapinės įkurtos šalia pramoninio fabriko, geležinkelio. Jų teritorija apima didelį plotą, kuris apaugęs medžiais, krūmais, žolėmis. Kapinės pakankamai senos, tai galima suprasti iš akmeninių paminklų ir ant jų neišlikusių užrašų (tikėtina, kad jie nubluko nuo saulės ir užteršto oro). Bene kiekvienas kapas aptvertas metaline tvorele. Kai kuriose vietose labai sunku arba netgi neįmanoma praeiti dėl krūmų, medžių. Šiose kapinėse šalia kitų lietuvių buvo ieškoma ir Jurgio Dirvonskio dukros Nijolės Dirvonskytės kapo (šį prašymą komanda gavo dar Lietuvoje pasiruošimo vykti į ekspediciją metu). Kapą po ilgų paieškų pavyko rasti. Kapas per kelis dešimtmečius labai pasikeitė, todėl neatitiko vaizdo Jurgio Dirvonskio duotoje nuotraukoje. Paminklo papuošimas rastas stipriai aptrupėjęs, betoninis antkapis apaugęs žolėmis, atminimo lentelės nebėlikę, pats kapas susmegęs į žemę. Tai buvo ryški indikacija, jog net ir betoniniai antkapiai yra stipriai veikiami Kazachstano gamtos, kuri nors sąlyginai ir nėra tokia gaivališka kaip, pavyzdžiui, Sibire, bet vis tiek daro stiprią įtaką pavienių kapų būklei. Kapinėse buvo rasta ir daugiau lietuvių kapų.

9. FIODOROVSKOS DVEJOS KAPINĖS

Pirmosios kapinės (49.77316, 73.11795) smarkiai apaugę aukštais krūmais ir medžiais. Nors kapai išdėstyti arti vienas kito, dažnu atveju įmanoma rasti praėjimą. Dauguma kapų, kaip ir kapinės, senai tvarkyti arba gali būti iš viso netvarkyti nuo laidojimo dienos. Antrosios kapinės (49.77119, 73.07145) iš vienos pusės apaugę krūmais ir medžiais, iš kitos – beveik be jokių didesnių augalų, tačiau su tankia, aukšta, nudžiūvusią žole. Šalia mažiau apaugusios kapinių pusės praeina kelias, kuriuo miesto gyventojai varo gyvulius. Gyvulių kapinėms keliama grėsmė minimali, nes jie jas apeina. Ir vienos, ir kitos kapinės įsikūrusios netoli gyvenviečių, dėl to kapinėse galima rasti keletą retkarčiais aptvarkomų kapų.

10. TRIADOS KAPINĖS (49.83805, 73.22972)

Tai vienos iš didžiausių, naujausių ir tvarkingiausių kapinių, kuriose teko lankytis ekspedicijos dalyviams. Skirtingai, nei daugelyje lankytų kapinių, šiose kapinėse kapai išsidėstyti tvarkingomis linijomis. Kapinės aiškiai padalintos į sektorius ir kiekvienas sektorius sužymėtas. Nors senesnėje kapinių dalyje ir auga keletas nedidelių krūmų, medelių, praėjimui kliūčių nėra. Tai, kad senesnioji kapinių dalis retai tvarkoma, liudija tik aukšta, sudžiūvusi žolė. Antkapiai aiškiai įskaitomi. Naujesni kapai apdengti plytelėmis, todėl nesunku identifikuoti. Senų kapų atminimo paminklai – mediniai kryžiai – išvirtę, juos identifikuoti sunku.

11. SPASKO LAGERIO KAPINĖS

Jokių kapaviečių nelikę, o tai, kad čia kapinės, primena keli paminklai, skirti 1941 – 1957 m. čia atvežtoms politinių kalinių aukoms atminti. Aplink šiek tiek iškilusios kalvos, medžių nesimato. Plati, atvira vieta, aplinkui kalvotos, skurdžios stepės. Čia pastatyti paminklai skirti skirtingoms tautoms atminti: čečėnams, lenkams, latviams, estams, čekams, lietuviams ir kitoms. Teritorija taip pat yra lankoma ir prižiūrima, tad didelės grėsmės čia esantiems paminklams nėra. Pavienių lietuvių kapų šioje teritorijoje nėra.

12. KRASNAJA POLIANA KAPINĖS

Kapinės apleistos, kapavietės apaugusios žole, vietomis šalia paminklų išaugę medžiai. Tačiau augmenija pakankamai išretėjusi ir praėjimui ar matomumui sunkumų nekelia. Aplink kapines buvo rasta laukinių gyvūnų kaukolių, griaučių, todėl spėjama, jog kapavietėms grėsmę gali kelti čia apsilankantys gyvūnai. Senesnių antkapių užrašai apsitrynę, sunkiau įskaitomi.

13. TICHONOVKOS KAPINĖS (49.92589, 73.08116)

Kapinės didelės, apleistos, jas po truputį pasiglemžia gamta. Kadangi kapinių žemė drėgna ir derlinga, dėl to visur gausiai apžėlę žolė. Pro žolę ir aukštus krūmynus nesimato ne tik tvorelių, bet ir pačių paminklų, dėl to sunku prie jų prasibrauti. Dalis katalikiškų kryžių be jokių atminimo lentelių, todėl galima tik spėti, kad čia ilsėjosi lietuviai.

14. EKIBASTŪZO DVEJOS KAPINĖS

Pirmosios kapinės (51.69697, 75.31236) – didelės. Nors ir galima įžvelgti noro laidoti eilėmis, kapinėse vis tiek yra atsitiktinai išdėstytų kapų, nėra aiškių linijų. Kapinėse aiškiai galima atskirti naujus ir senus kapus, nes kapinės plečiamos viena kryptimi ir vienoje pusėje yra seniausios, kitoje – naujausios kapai. Kapinės vis dar naudojamos. Kapinėse nemažai aukštos ir vietomis nudžiūvusios žolės, tačiau krūmų ar medžių beveik nėra.

Antrosios kapinės (51.68771, 75.25684) senos, tačiau gerai išsilaikiusios. Dideli tarpai tarp kapų ir nors ir netiesias, bet galima įžvelgti kapų linijas. Sausesnėje kapinių srityje paliktas patogus praėjimas, žolė žema, drėgnesnėje dalyje – aukšta, tačiau nėra didelių krūmų ar medžių. Senesnėje kapinių dalyje aukštesnės tvoros. Dalis kapinių yra musulmoniškos kapavietės. Daugelis kapų aptverti tvorelėmis. Vis dėlto grėsmę kapavietėms ir paminklams kelia atklystantys benamiai šunys ir laukiniai arkliai.

KOPLYTSTULPIAI IR KRYŽIAI

Pirmasis kopyltstulpis buvo pastatytas Prostornoje kaime, čia buvusio lagerio kapinių (49.02075, 72.55588). Kol buvo surenkamas kopyltstulpis, dalis komandos narių kalbėjo su miestelio seniausiu gyventoju, prisimenančiu lagerio vietą tam, kad kopyltstulpis būtų pastatytas kuo tikslesnėje lokacijoje. Kopyltstulpis buvo lakuojamas kelis kartus, kad geriau išsilaikytų. Kopyltstulpį buvo nuspręsta statyti šioje vietoje, nes tai buvusio Prostornoje lagerio kapinių vieta. Numanoma, kad čia galėjo būti palaidotas ir Ferdinando Vaitiekūno tėtis, kuris buvo politinis kalinys, vienas iš pirmųjų suimtųjų. Su šiuo politinio kalinio palikuonimi, šiuo metu gyvenančiu Lietuvoje, komanda susitiko dar prieš ekspediciją, pasiruošimu metu.

Svarbu paminėti, jog iki šiol Prastornoje lagerio vieta nebuvo niekaip pažymėta ir žinoma, todėl susitikimas su vietiniu gyventoju ir tikslios lokacijos užfiksavimas yra reikšmingas identifikuojant lagerius, kuriuose kalėjo lietuviai. Komandai pavyko rasti ir barako, kuriame gyveno kaliniai likučius – tai retas atvejis Kazachstane, kadangi dauguma lagerių yra nugriauti, nėra išlikusių jokių fragmentų.

Kitą koplytstulpį komanda pastatė Dolinkos kapinėse (49.69472, 72.66833), kurios, galima sakyti, iš viso nėra pažymėtos, todėl koplytstulpis skirtas visų ten mirusių lietuvių ir kitų tautybių žmonių atminimui. Šalia Dolinkos kapinių yra buvęs lageris, kuris šiuo metu naudojamas kaip moterų kalėjimas. Kiekvienais metais šias kapines užlieja vanduo, išsiliejantis iš šalia esančios pelkės, todėl kryžių, paminklų atminimo lentelių čia beveik nėra. Tėra išlikę keletas metalinių kryžių su numeriais, tiesa jie nėra katalikiški. Rasti kitų kryžių likučiai yra pagaminti iš medienos, tad tikėtina, jog juos nulaužė stepių vėjai, o pavienės detalės supuvo dėl vandens, atsirandančio potvynių metu.

Ne mažiau svarbus buvo ir kryžius, kurį ekspedicijos dalyviai pastatė šalia Karabaso lagerio (49.55921, 72.86959). Norint įkasti kryžių, teko daužyti ir ilgai kasti duobę, nes žemė sukietėjusi beveik akmens kietumo. Kasant buvo pilamas vanduo žemės suminkštinimui. Karabaso geležinkelio stotis buvo vieta iš kur politiniai kaliniai buvo paskirstomi po visą Karlaagą. Kryžių „Misija Sibiras‘19“ komanda Lietuvoje gavo dovanų iš buvusio tremtinio Bronislovo Garlausko. Kryžius buvo pastatytas jį surinkus iš pavienių dalių.

SUTIKTI LIETUVIAI

Ekspedicijoje pavyko sutikti ir pabendrauti su trimis Kazachstane gyvenančiais lietuviais – politinių kalinių vaikais, anūkais, kurie savo gyvenimus sukūrė Kazachstane, tačiau puikiai žino, jog jų tėvynė yra Lietuva.

Pirmasis lietuvis – Vitalijus Tvarijonas. Jo namų kieme komanda buvo įsikūrusi stovyklavietę. Jis taip pat priėmė ir praeitų metų ekspedicijos komandą.

Antrasis lietuvis – Dmitrijus Rugis. Pats Dmitrijus pasakojo, kad jo seneliai iš tėčio pusės buvo lietuviai. Senelis buvo miestelio policijos viršininkas, todėl tikėtina, kad už tai ir buvo ištremtas su visa šeima. Čia užaugęs Dmitrijaus tėtis susipažino ir susituokė su Dmitrijaus mama vokiete. Dmitrijus čia ir užaugo, o dabar dirba „National Geographic Kazakhstan“ fotografu. Šiuo metu Dmitrijus gyvena Saranėje.

Trečiasis lietuvis – kunigas Jurijus, kilęs iš Naujosios Vilnios. Jurijus Kazachstane gyvena virš 10 metų. Šiuo metu jis dirba Albino Dumbliausko iniciatyva pastatytoje katalikiškoje bažnyčioje Karagandoje. Kunigas sakė, kad visi paveikslai, papuošimai, vargonai bažnyčioje yra atvežti iš Lietuvos. Pats Jurijus nors ir sunkiai, bet kalba lietuviškai.

